

Öğrencilerin Özetleme Öz Yeterlik Algılarının İncelenmesi*

Investigation of Students' Summarizing Self-Efficacy Perceptions

ÖZET

Öğrencilerin özetleme öz yeterlik algıları, akademik başarı ve bilişsel gelişim açısından kritik bir role sahiptir. Özetleme, bir metindeki temel fikirleri belirleyip anlamlı bir bütün hâlinde ifade etme becerisini içerir. Bu beceri, bilgiyi organize etme, anlama ve kalıcı hâle getirme süreçlerini destekler. Öz yeterlik algısı ise bireyin bir görevi yerine getirme kapasitesine olan inancını ifade eder. Özetleme öz yeterliği yüksek olan öğrenciler, bilgiyi daha etkili bir şekilde analiz eder, özümser ve aktarır. Bu bağlamda bu çalışmada ilkökul üçüncü sınıftan sekizinci sınıfa kadar öğrenim görmekte olan öğrencilerin özetleme öz yeterlik algılarını belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmaya konu olan 509 öğrenci, Kastamonu ilinde bulunan devlet okullarında öğrenim görmekte olan öğrenciler arasından kolay örneklem yoluyla belirlenmiştir. Veri toplama sürecinde “Özetleme Öz Yeterlik Algısı Ölçeği” kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS21 paket programına aktarılmış ve çözümlenmiştir. Analizler sonucunda elde edilen bulgular öğrencilerin özetleme öz yeterlik algılarının genel ortalamasının 5 üzerinden 3,54 olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca öğrencilerin özetleme öz yeterlik algılarının öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre farklılaştığı görülmüştür. İlkokul üçüncü sınıf ile sekizinci sınıf öğrencileri arasında sekizinci sınıf öğrencileri lehine anlamlı bir farklılığa ulaşılmıştır. Ortalama puanlar dikkate alındığında öğrencilerin özetleme öz yeterlik algılarının sınıf düzeyine göre geliştiği görülmüştür. Öğrencilerin özetleme öz yeterlik algılarının cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı ve kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre özetleme öz yeterlik algılarının daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Özetleme, Öz yeterlik, İlköğretim öğrencileri.

ABSTRACT

Students' summarization self-efficacy perceptions play a critical role in academic achievement and cognitive development. Summarizing involves the ability to identify the main ideas in a text and express them in a meaningful whole. This skill supports the processes of organizing, understanding and making knowledge permanent. Self-efficacy perception refers to an individual's belief in his/her capacity to fulfill a task. Students with high summarizing self-efficacy analyze, assimilate and transfer information more effectively. In this context, this study aims to determine the summarizing self-efficacy perceptions of students from 3rd to 8th grades of primary school. In the study, 509 students were selected through convenience sampling among the students studying in public schools in Kastamonu province. “Summarizing Self-Efficacy Perception Scale” was used in the data collection process. The data obtained were transferred to the SPSS21 package program and analyzed. The findings obtained as a result of the analysis revealed that the general average of students' summarizing self-efficacy perceptions was 3.54 out of 5. In addition, it was observed that students' summarizing self-efficacy perceptions differed according to their grade level. A significant difference was found between third and eighth grade students in favor of eighth grade students. Considering the mean scores, it was seen that students' summarizing self-efficacy perceptions improved according to the grade level. It was found that students' summarizing self-efficacy perceptions differed significantly according to gender and female students had higher summarizing self-efficacy perceptions than male students.

Keywords: Summarization, Self-efficacy, Elementary school students.

GİRİŞ

Özetleme becerileri, öğrencilerin okuma ve öğrenme süreçlerinde önemli bir rol oynar. İlkokul çağındaki öğrencilerin özetleme yetenekleri, metinleri anlama, önemli bilgileri çıkarma ve kendi düşüncelerini ifade etme gibi temel becerileri geliştirmelerine yardımcı olur. Bu süreç, öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini yönetme, becerilerini güçlendirme ve öğrenme konusundaki öz güvenlerini artırma açısından önemlidir.

Özetleme, okunan metinleri kendi kelimelerinizle ifade etme ve onları anlaşılır bir şekilde yeniden anlamlandırma sürecidir (Deneme, 2009). Özetleme, belirli cümleleri yeniden yazma değil, tamamen zihinsel olarak yeniden yapılandırma faaliyetidir. Öğrenci, metni anladıktan sonra kendi kelimeleriyle yeniden yazarak gereksiz ifadeleri çıkarır ve ana düşünceye odaklanır. Yeni yazılan metin, önceki metnin amacını yansıtır

Aydın Bulut¹
Şafak Kaman²

How to Cite This Article
Bulut, A. & Kaman, Ş. (2025).
“Öğrencilerin Özetleme Öz
Yeterlik Algılarının
İncelenmesi”, International
Social Mentality and Researcher
Thinkers Journal, (Issn:2630-
631X) 11(2): 409-416. DOI:
<https://doi.org/10.5281/zenodo.15068255>

Arrival: 28 November 2024
Published: 25 March 2025

Social Mentality And Researcher
Thinkers is licensed under a
Creative Commons Attribution-
NonCommercial 4.0 International
License.

* Bu araştırma “12. Uluslararası Gap Zirvesi Bilimsel Araştırmalar Kongresi’nde” sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Arş. Gör. Dr. Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Sınıf Eğitimi ABD, Kastamonu, Türkiye.

² Dr. Öğr. Üyesi. Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Sınıf Eğitimi ABD, Kastamonu, Türkiye.

(Epeçacan, 2018). Okuduğu parçayı anladığını ölçmenin en iyi yolu, özetleme yapmaktır (Kocaoğlu, 2023). Özetleme, okuyucunun ana fikirleri kavramasına ve metnin anlamını derinleştirmesine yardımcı olur.

Özetleme, çok yönlü üst bilişsel bir stratejidir ve dolayısıyla anlama ve ifade alt becerilerini içerir. Özetleme metni yazma süreci, anlama ve ifade becerilerini içeren karmaşık bilişsel işlemleri gerektirir. Birey, kaynak metni özetlemek için okuma sırasında anlama sürecine odaklanmanın yanı sıra, özet metni oluşturmak için dikkatini belirli unsurlara yönlendirmeli ve özetleme stratejilerini uygulamalıdır (Bahçıvan & Çetinkaya, 2021). Başarılı bir özetleme için metnin aslından ve ileteninden sapılmamalıdır. Metni kısaltırken, önemli ve önemsiz bilgiler seçilmeli ve önemsiz bilgiler çıkarılırken önemli bilgiler yeniden yorumlanarak açıklanmalıdır (Akyol, 2021). Metin özeti oluşturmak, metni tam anlamak, kaynak metindeki ana fikri ifade etmek, önemli içerikleri belirlemek ve yeni bir metin oluşturmak anlamına gelir (Larsen, 2018).

Bireylerin davranışlarını ve düşüncelerini belirleyen faktörler ile olaylara karşı aldıkları tutumları etkileyen unsurlar, bir eylemi gerçekleştirirken veya gerçekleştirmekten kaçınırken etkili olan etmenler, bu süreçte gereken enerjiyi ve isteği sağlayan içsel gücün doğası gibi birçok konu, bilişsel ve bedensel süreçlerin ötesinde, duygusal boyutta incelenir. Bu duygusal boyutta önemli bir konu başlığı ise özyeterlilik inancıdır (Ülper & Şirin, 2020). Özyeterlilik öğrenme sürecini etkilerken akademik başarı üzerinde de önemli bir etkiye sahiptir (Bahçıvan & Çetinkaya, 2021). Özyeterlilik, bireyin kendi becerilerini, bilgi düzeyini ve başa çıkma yeteneklerini değerlendirme ve bu değerlendirmelere dayanarak öğrenme süreçlerini yönlendirme kapasitesini içerir. Bandura (1982) özyeterliliği, bireyin karşılaştığı zorlukları aşması için gerekli olan çözüm yollarını ne düzeyde kullanabildiği şeklinde açıklamıştır. Bireyin kendisine güveni, karşılaştığı zorlukları aşma ve öğrenme süreçlerini etkili bir şekilde yönetme yeteneğine katkıda bulunabilir. Bu nedenle, öğrenme sürecindeki özyeterlilik düzeyi, akademik başarıyı etkileyen önemli bir faktör olarak karşımıza çıkar.

Öz yeterlik kavramı, bireyin belirli bir alanda kendi yeteneklerine güvenme ve başarıya olan inancını ifade eder. Bireyler, kendi becerilerine yönelik düşük, ortalama veya yüksek özyeterlilik algılarına sahip olabilirler (Tracey & Morrow, 2017). Araştırmalar, özyeterliliğin sadece zekâ düzeyiyle değil, aynı zamanda akademik başarı üzerinde doğrudan etkili olan bağımsız bir faktör olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, bireylerin sahip oldukları yeteneklerin yanı sıra, bu yeteneklere olan güvenlerinin de önemli olduğunu ortaya koymaktadır (Bandura, 1993; Pajares, F., 2005). Yüksek özyeterliliğe sahip bireyler, hedef belirleme konusunda zorlanmazlar ve düşük kaygı seviyeleriyle birlikte etkili öğrenme stratejileri belirleyip kullanarak olumlu sonuçlar elde edebilirler (Bong, 2006). Bu nedenle, öğrenme sürecinde özyeterliliğin geliştirilmesi ve desteklenmesi, akademik başarının artırılmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Öğrencilerin özetleme becerileri, akademik başarılarını etkileyen kritik bir faktördür. Bu beceri, öğrencilerin metinleri anlama düzeylerini değerlendirmelerine ve önemli noktaları belirleyerek kısaltmalarına yardımcı olur. Etkin bir şekilde özetleme yapabilme yeteneği, öğrencilerin okudukları metinleri daha derinlemesine anlamalarına katkıda bulunabilir ve bu da akademik başarılarını artırabilir. Özyeterlilik, bir bireyin belirli bir görevi başarma konusundaki inancını ifade ederken okuduğunu anlama yeteneği metinleri doğru anlama, analiz etme ve yorumlama becerisini içerir. Bir bireyin okuduğunu anlama düzeyi, özyeterlilik inancıyla yakından ilişkilidir çünkü birey, metinleri anlama konusundaki güven seviyesine göre farklı stratejiler kullanır ve bu da okuduğunu anlamayı etkiler. Yüksek özyeterlilik inancına sahip bireyler, okuduğunu anlama sürecine daha fazla öz güvenle yaklaşırlar, daha fazla çaba harcarlar ve daha etkili stratejiler kullanırlar. Aksine, düşük özyeterlilik düzeyine sahip bireyler, okuduğunu anlamayı güçleştirecek negatif düşüncelere ve stratejilere yönelebilirler. Bu nedenle, yüksek özyeterlilik inancı, okuduğunu anlama becerilerinin gelişimine olumlu bir katkı sağlayabilir. Ayrıca, okuma becerilerinin güçlenmesi, özyeterlilik inancını artırabilir çünkü bireyler okuduğunu daha iyi anladıkça kendi becerilerine olan inançları da artar. Bu şekilde, özyeterlilik ve okuduğunu anlama arasındaki ilişki, karşılıklı ve güçlendirici bir etkileşim içinde bulunur.

İlgili literatür incelendiğinde özyeterlilik kavramı üzerinde farklı alanlarda yapılan çalışmalar dikkat çekmektedir. Özyeterlilik, özetleme stratejisi (Çıkrıkçı, 2008; Okuyan & Gedikoğlu, 2011; Kurnaz, 2015; Çetinkaya, Şentürk & Dikici, 2020), bireyin kendi yetenekleri hakkındaki algısı (Çetin, 2013; Demir, 2013; Ünlü, 2014; Oğuz & Kutlu-Kalender, 2018; Bolat, 2019; Ülper & Şirin, 2020), özetleme yeteneği ile özyeterlilik arasındaki ilişki (Bahçıvan ve Çetinkaya, 2021), okuduğunu anlama ile özyeterlilik arasındaki ilişki (Ülper & Şirin, 2020), okurun öz yeterlik algısının okuduğunu anlama ile ilişkisi (İnnalı & Aydın, 2014; Ürün Karahan, 2017), ve okuma tutumları ile okuduğunu anlama öz yeterlik arasındaki ilişkiyi (Eyüp & Uzuner Yurt, 2016) ele almıştır. Bu çalışmalar, özyeterlilik kavramının çeşitli bağlamlarda incelendiğini ve farklı perspektiflerden ele alındığını göstermektedir. Ancak ilkokuldan ortaokula kadar öğrencilerin özetleme öz yeterlik algılarını ele alan çalışmalara pek rastlanmamaktadır.

1. Öğrencilerin özetleme öz yeterlik düzeyleri nasıldır?

2. Öğrencilerin özetleme öz yeterlik algıları cinsiyete göre değişmekte midir?

3. Öğrencilerin özetleme öz yeterlik algıları sınıf düzeyine göre değişmekte midir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışma, mevcut bir durumu tanımlamayı hedeflemektedir. Bu nedenle betimsel tarama modeli kullanılarak yapılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek ve test etmek nicel araştırmalarda yapılmaktadır (Creswell & Creswell, 2017). Nicel araştırma yöntemlerinden biri olan genel tarama modelinde var olan ve etkisi devam eden bir durum müdahale edilmeden betimlenir. Çalışmanın çerçevesi içinde araştırılan konu veya durum olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2007). Bu çalışmada ilkokul üçüncü sınıftan sekizinci sınıfa kadar öğrenim görmekte olan öğrencilerinin özetleme öz yeterlik algıları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu araştırmada herhangi bir müdahale veya eylem gerçekleştirilmemiştir. Araştırmanın hedeflerine uygun olarak, betimsel tarama modeli tercih edilmiştir.

Çalışma Grubu

Amacı öğrencilerin özetleme öz yeterlik algılarını belirlemek olan bu çalışmanın katılımcılarını 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Kastamonu ilinde bulunan devlet okullarında öğrenim görmekte olan öğrenciler arasından 509 öğrenci random yoluyla belirlenerek oluşturulmuştur. Örneklem grubuna ilişkin betimsel veriler Tablo 1’de verilmiştir:

Veri Toplama Araçları

Tablo 1: Örneklem Grubuna İlişkin Betimsel Veriler

Sınıf Düzeyi	Kız		Erkek		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
3.Sınıf- 8.Sınıf	219	43	290	57	509	100
Sınıf Düzeyi	N		%			
3. Sınıf	130		25			
4.Sınıf	96		19			
5.Sınıf	69		14			
6.Sınıf	60		12			
7.Sınıf	64		13			
8.Sınıf	90		17			
Toplam	509		100			

Tablo 1 incelendiğinde örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin %57’sini erkek öğrenciler oluştururken %43’ünü kız öğrenciler oluşturmuştur. Örneklem grubunu sınıf değişkeni açısından ele aldığımızda öğrencilerin %25’ini üçüncü sınıflar, %19’unu dördüncü sınıflar, %14’ünü beşinci sınıflar, %12’sini altıncı sınıflar, %13’ünü yedinci sınıflar ve %17’sini ise sekizinci sınıflar oluşturmuştur. Çalışma toplamda 509 öğrenci ile yürütülmüştür.

Araştırmada veri toplama aracı olarak Çetinkaya ve Dikici (2023) tarafından geliştirilen “Özetleme Öz Yeterlik Algısı Ölçeği” kullanılmıştır. *Özetleme Öz Yeterlik Ölçeği*: Özetleme Öz Yeterlik Ölçeği beşli likert biçimi olup 1=Hiçbir Zaman, 2=Nadiren, 3=Kararsızım, 4=Genellikle ve 5=Her Zaman biçiminde puanlanmaktadır. Özetleme Öz Yeterlik Ölçeğinde (ÖÖYÖ) ters puanlanan madde bulunmamaktadır. Ölçekte toplamda 13 madde bulunmaktadır. İlk dört madde Özetleme Amaçlı Okuma (ÖAO), sonraki dokuz madde Özet Yazma (ÖY) boyutlarını ölçmektedir. Bir öğrencisinin ölçeğin ÖAO boyutunda alabileceği en düşük puan 4 ve en yüksek puan ise 20’dir. ÖY boyutunda ise alınabilecek en düşük puan 9 ve en yüksek puan ise 45’dir. Birinci boyutun güvenilirlik katsayısı .84 ve ikinci boyutun güvenilirlik katsayısı .89 olarak hesaplanmıştır. Açımlayıcı Faktör Analizi sonucu elde edilen boyutlar için Doğrulayıcı Faktör Analizi yapılmıştır. Uyum indeksi sonuçları ($\chi^2(63) = 64.85, p > .05; \chi^2/df = 1.02; RMR = .03; RMSEA = .01; NNFI = .99; IFI = .99$) olarak hesaplanmıştır. Analiz sonucunda elde edilen uyum indekslerinin iyi uyum sınırları içerisinde olduğu görülmüştür.

Verilerin Toplanması

Amacı öğrencilerin özetleme öz yeterlik algılarını belirlemek olan bu çalışmanın verileri 2023-2024 eğitim-öğretim yılı içerisinde bahar döneminde Kastamonu ilinde beş farklı okuldan araştırmacılar tarafından yüz yüze toplanmıştır. Araştırma ile ilgili Etik Kurul Raporu Kastamonu Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etiği Kurulu’ndan alınmıştır. Veri toplama sürecinde öğrencilerle yüz yüze görüşülmüş ve gönüllülük esasına dayalı olarak uygulama yapılmıştır. Ölçek uygulama öncesinde ölçeğin uygulama biçimine ilişkin hazırlık soruları yöneltilmiştir. Özellikle ölçekten elde edilen verilerin kendilerine

bir puan ya da not olarak dönüşmeyeceğine bu nedenle ölçeğe samimi bir şekilde cevap verilmesi ile ilgili rehberlik yapılmıştır. Veriler her iki araştırmacı tarafından ortalama on beş gün içinde toplanmıştır.

Verilerin Analizi

İlkokul üçüncü sınıftan sekizinci sınıfa kadar öğrenim görmekte olan öğrencilerinin özetleme öz yeterlik algılarını belirlemek olan bu çalışmanın bu çalışmada toplamda 509 öğrenciye Özetleme Öz Yeterlik Ölçeği uygulanmıştır. Toplanan veriler ise SPSS 21. paket programına aktarılmıştır. Verilerin analiz edilmesinde SPSS 21. paket programı kullanılmıştır. Ölçekten alınabilecek en büyük puan (5) olarak; okuduğunu anlama testinden alınabilecek en büyük puan (100) olarak belirlenmiştir. Çalışmada elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine ilişkin çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. Çarpıklık ve basıklık katsayı değerlerinin -1 ile +1 arasında olması puanların normal dağılım gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 2: Öğrencilerin Özetleme Öz Yeterlik Algıları Puanlarına İlişkin Normallik Testi Verileri

Değerler	N	En düşük	En yüksek	Ortalama	SS	Çarpıklık	Basıklık
Özetleme Öz Yeterlik Algıları	509	1	5	3,54	,84	-,69	,75

Tablo 2 incelendiğinde özetleme öz yeterlik algısı ölçeğine ilişkin çarpıklık ve basıklık katsayı değerlerinin -1 ile +1 arasında olduğu görülmektedir. Okuduğunu anlama testine ilişkin basıklık ve çarpıklık değerlerinin -1 ile +1 arasında olduğu anlaşılmaktadır. Analiz sonuçları öğrencilerin özetleme öz yeterlik algısı puanlarının normal dağılım gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle verilerin analizinde cinsiyet değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla bağımsız ölçümlerde t-testi ve tek faktörlü ANOVA uygulanmıştır.

BULGULAR

Araştırmada üçüncü sınıftan sekizinci sınıfa kadar öğrenim görmekte olan öğrencilerinin özetleme öz yeterlik algılarını belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda ilk olarak “İlkokul üçüncü sınıftan sekizinci sınıfa kadar öğrenim görmekte olan öğrencilerin özetleme öz yeterlik düzeyleri nasıldır?” alt amacına ilişkin Özetleme Öz yeterlik Algı Ölçeği Puanları incelenmiş ve elde edilen bulgular Tablo 3’te verilmiştir:

Tablo 3: Özetleme Öz Yeterlik Algısı Ölçeği Maddelerine İlişkin Betimsel Veriler

İfadeler	Ortakama	SS
Metinde geçen olayları, varlıkları, durumları sınıflandırabilirim.	4,08	1,43
Okuduğum metnin konusunu belirleyebilirim.	3,92	1,25
Metni yeterince anlatan eden bir özet metin yazabilirim.	3,72	1,33
Özetimi metindeki olay akışına ve konu sıralamasına uygun olarak yazabilirim.	3,68	1,20
Düşüncelerimi uygun sözcükler ve cümleler kullanarak ifade edebilirim.	3,65	1,25
Metni yapısına uygun bir biçimde kısaltabilirim.	3,60	1,13
Özet metni kendi cümlelerimle oluşturabilirim.	3,53	1,40
Ölçütlerine uygun bir özet metin yazabilirim.	3,53	1,28
Okuduğum metnin ana düşüncesini belirleyebilirim.	3,43	1,35
Özet metnin sayfa düzenini okumayı kolaylaştıracak biçimde düzenleyebilirim.	3,41	1,13
Uygun bağlaçlar kullanarak akıcı bir özet metin oluşturabilirim.	3,39	1,24
Metindeki bazı ifadeleri birleştirerek tek bir cümleyle ifade edebilirim.	3,12	1,37
Ana düşüncüyü destekleyen her bir paragraftaki yan düşüncüyü belirleyebilirim.	2,96	1,68
Toplam	3,54	,84

Tablo 3 incelendiğinde öğrencilerin özetleme öz yeterlik algılarının genel ortalamasının 5 üzerinden 3,54 olduğu görülmektedir. Bu ortalama da yaklaşık % 71’e denk gelmektedir. Bir başka ifadeyle öğrencilerin özetleme öz yeterlik algılarının orta düzeyin biraz üstünde olduğu görülmektedir. Ölçekten elde edilen puanlara maddeler halinde bakıldığında öğrencilerin en çok metinde geçen olayları, varlıkları, durumları sınıflandırabilme (4,08), okuduğum metnin konusunu belirleyebilmede (3,92) ve metni yeterince anlatan eden bir özet metin yazabilmede (3,72) yeterli oldukları ortaya konmuştur. Yine maddeler incelendiğinde öğrencilerin en az ana düşüncüyü destekleyen her bir paragraftaki yan düşüncüyü belirleyebilmede (2,96), metindeki bazı ifadeleri birleştirerek tek bir cümleyle ifade edebilmede (3,12) ve uygun bağlaçlar kullanarak akıcı bir özet metin oluşturabilmede (3,86) yeterli oldukları belirlenmiştir.

“Öğrencilerin özetleme öz yeterlik algıları cinsiyete göre değişmekte midir?” alt amacı kapsamında bağımsız ölçümlerde t-testi yapılmıştır ve elde edilen bulgular Tablo 4’te verilmiştir:

Tablo 4: Okur Özetleme Öz Yeterlik Algıları Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	X	S	sd	t	p
Erkek	290	3,42	,79	507	-3,613	,00
Kız	219	3,69	,86			

p<.01

Tablo 4'teki verilere göre, öğrencilerin özetleme öz yeterlik algısı ölçeği puanları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir, $t(507) = -3,613$, $p < .01$. Bu bulgu, erkek ve kız öğrencilerinin özetleme öz yeterlik algılarının belirgin şekilde farklılaştığını ortaya koymaktadır. Kız öğrencilerin özetleme öz yeterlik algılarının ($X = 3,69$), erkek öğrencilere göre ($X = 3,42$) daha yüksek olduğu saptanmıştır.

“Öğrencilerin özetleme öz yeterlik algıları sınıf düzeyine göre değişmekte midir” alt amacı kapsamında Tek Faktörlü ANOVA yapılmıştır ve elde edilen bulgular Tablo 5'te verilmiştir:

Tablo 5: Özetleme Öz Yeterlik Algı Ölçeği Puanlarının Betimsel İstatistikleri

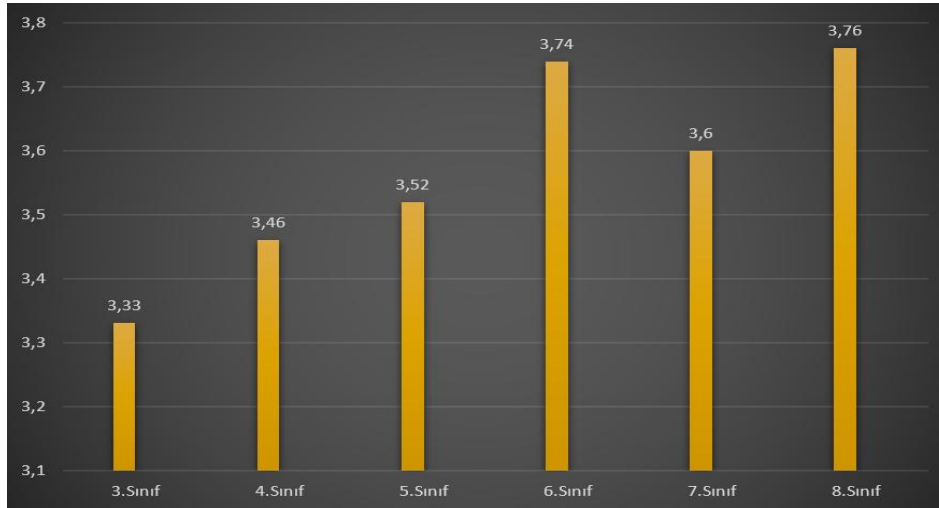
Sınıf Düzeyi	N	X	SS
3. Sınıf	130	3,33	,93
4.Sınıf	96	3,46	,98
5.Sınıf	69	3,52	,97
6.Sınıf	60	3,74	,65
7.Sınıf	64	3,60	,54
8.Sınıf	90	3,76	,60

Analiz sonuçları, öğrencilerin özetleme öz yeterlik algılarının sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık ortaya koyduğunu göstermektedir, $F(3,320) = 11,082$, $p < .05$. Bir başka ifadeyle öğrencilerinin özetleme öz yeterlik algılarının sınıf düzeyine benzer özellikte olmadığı görülmektedir.

Tablo 6: Okumaya Yönelik Tutum ve Alışkanlık Ölçeği Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	Anlamlı Fark
Gruplar arası	13,453	5	2,691	3,923	3.sınıf-8.sınıf
Gruplar içi	345,015	503	,686		
Toplam	358,468	508			

Tablo 6 incelendiğinde yapılan Schfee testi sonucunda ilkökul üçüncü sınıfta öğrenim görmekte olan öğrenciler ($X = 3,33$) ile ortaokul sekizinci sınıfta öğrenim görmekte olan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık ortaya konmuştur. Ortalama puanlar dikkate alındığında 8.sınıfta öğrenim görmekte olan öğrencilerin özetleme öz yeterlik algılarının ($X = 3,76$) ilkökul 3.sınıfta öğrenim görmekte olan öğrencilere ($X = 3,33$) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Öğrencilerin üçüncü sınıftan sekizinci sınıfa kadar özetleme öz yeterlik algılarını gösteren grafik aşağıda verilmiştir:

Grafik 1: Özetleme Öz Yeterlik Algısı Ortalama Puanları

Grafik 1 incelendiğinde öğrencilerin özetleme öz yeterlik algılarının sınıf düzeyine göre geliştiği görülmektedir. Üçüncü sınıfta 3,33 olan ortalamanın dördüncü sınıfta 3,46'ya yükseldiği ve beşinci sınıfta ise bu ortalamanın 3,52'ye geldiği görülmektedir. Yine grafikteki verilerden yola çıkarak öğrencilerin özetleme öz yeterlik algılarının altıncı sınıfta 3,74'e yükseldiği, yedinci sınıfta ise 3,60'a kısmen bir düşüş olduğu görülmektedir. Öğrencilerinin özetleme öz yeterlik algılarının en yüksek sekizinci sınıfta olduğu belirlenmiştir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

İlkokul üçüncü sınıftan sekizinci sınıfa kadar öğrenim görmekte olan öğrencilerinin özetleme öz yeterlik algılarının araştırıldığı bu çalışmada 509 öğrenciye özetleme öz yeterlik algısı ölçeği uygulanmış, elde edilen bulgular sunulmuştur. Çalışma sonunda öğrencilerin özetleme öz yeterlik algılarının genel ortalamasının 5 üzerinden 3,54 olduğu görülmektedir. Bu ortalama da yaklaşık %71'e denk gelmektedir. Bir başka ifadeyle öğrencilerin özetleme öz yeterlik algılarının orta düzeyin biraz üstünde olduğu görülmektedir. Ölçekten elde edilen puanlara maddeler halinde bakıldığında öğrencilerin en çok metinde geçen olayları, varlıkları, durumları sınıflandırabilme (4,08), okuduğu metnin konusunu belirleyebilmede (3,92) ve metni yeterince anlatan eden bir özet metin yazabilmede (3,72) yeterli oldukları ortaya konmuştur. Yine maddeler incelendiğinde öğrencilerin en az ana düşüncüyü destekleyen her bir paragraftaki yan düşüncüyü belirleyebilmede (2,96), metindeki bazı ifadeleri birleştirerek tek bir cümleyle ifade edebilmede (3,12) ve uygun bağlaçlar kullanarak akıcı bir özet metin oluşturabilmede (3,86) yeterli oldukları belirlenmiştir. Dahası öğrencilerin özetleme öz yeterlik algısının cinsiyete göre farklılaştığı kız öğrencilerin özetleme öz yeterlik algılarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca öğrencilerin özetleme öz yeterlik algılarının öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre farklılaştığı görülmüştür. İlkokul üçüncü sınıf ile sekizinci sınıf öğrencileri arasında sekizinci sınıf öğrencileri lehine anlamlı bir farklılığa ulaşılmıştır. Ortalama puanlar dikkate alındığında öğrencilerin özetleme öz yeterlik algılarının sınıf düzeyine göre geliştiği görülmektedir.

Öğrencilerin özetleme öz yeterlik algılarının orta düzeyin biraz üzerinde olduğu görülmektedir. Demir ve Hamzadayı (2022), ortaokul öğrencilerinin özetleme öz yeterliklerini cinsiyet, okuma sıklığı, yazma sıklığı ve özetleme başarısı değişkenleri açısından incelemiş ve 8. sınıfta öğrenim gören 206 öğrenci ile çalışma yürütmüştür. Çalışma sonunda 8. sınıf öğrencilerinin özetleme öz yeterlik algılarının orta düzeyde olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu çalışmadan elde edilen sonuç ile Hamzadayı ve Demir (2022) tarafından elde edilen çalışmaların sonucu bu bağlamda benzerlik göstermektedir. Literatürde bu durumu destekleyen farklı çalışmalar da mevcuttur (Oğuz ve Kutlu-Kalender, 2018; Demirdağ, 2015). Bu konuyla ilgili yapılan farklı çalışmalarda ise özetleme öz yeterlik algılarının iyi düzeyde olduğu çalışmalara rastlamak da mümkündür. Atmaca, Çetinkaya ve Polat (2024) tarafından yapılan çalışmada Türkçe ve İngilizce öğretmen adaylarının özetleme başarısını, özetlemeye yönelik öz yeterlik algılarını ve tutumlarını karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Araştırma sonunda Öğretmen adaylarının özetleme öz yeterlik algılarının iyi derecede olduğu ortaya konmuştur. Bu çalışmadan elde edilen sonuç ele alındığında sınıf seviyesi arttıkça öğrencilerin özetleme öz yeterlik algılarının arttığını ifade edebiliriz.

Öğrencilerin özetleme öz yeterlik algılarının cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı ve kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre özetleme öz yeterlik algılarının daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Literatür incelendiğinde Bahçivan ve Çetinkaya (2021) tarafından yapılan çalışmada ise öğrencilerin özetleme öz yeterlik algılarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılığa ulaşılmamıştır. Bu durum çalışmanın örnekleminde kaynaklanmış olabilir. Kurnaz ve Akaydın (2015) tarafından yapılan çalışmada ise Türkçe öğretmeni adaylarının bilgilendirici ve öyküleyici metinleri özetleme becerilerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonunda kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre özetlemede daha başarılı oldukları belirlenmiştir. Literatürdeki farklı çalışmalar da bu sonucu destekler niteliktedir (Hamzadayı ve Demir, 2022; Oğuz ve Kutlu-Kalender, 2018; Özçakmak, 2015; Karatay, Güngör, Bolat & Okur, 2013) yapılmıştır.

Bu çalışmada öğrencilerin özetleme öz yeterlik algılarının sınıf düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı, üçüncü sınıf öğrencileri ile sekizinci sınıf öğrencileri arasında manidar bir farklılık olduğu, sınıf düzeyi arttıkça özetleme öz yeterlik algılarının arttığı görülmüştür. Altıncı sınıftan yedinci sınıfa geçişte ise kısmi bir düşüş olduğu belirlenmiştir. Bahçivan ve Çetinkaya (2021) tarafından yapılan çalışmada ise ortaokul öğrencilerin özetleme öz yeterlik algılarının sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık olmadığı ortaya konmuştur. Benzer şekilde yedinci sınıfta bir düşüş olduğu ortaya konmuştur. Bu çalışmada da ortaokul öğrencileri arasında sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık ortaya konmamıştır. Bu bağlamda her iki çalışmanın sonucunda benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Yedinci sınıfta özetleme öz yeterlik algısının düşmesi ise araştırılması gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum yedinci sınıf ders içeriği ve yoğunluğundan ya da gelişimsel bir durumdan kaynaklanmış olabilir. Bahçivan ve Çetinkaya (2021) tarafından yapılan çalışmada ortaokul öğrencilerinin özetleme öz yeterlik algılarının sınıf seviyesi arttıkça azaldığı ortaya konmuştur. Bu çalışmada ise ilkökul üçüncü sınıftan sekizinci sınıfa kadar öğrencilerin özetleme öz yeterlik algılarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum her iki çalışmanın örneklem grubu ve büyüklüğünden kaynaklanabilir.

Araştırma sonunda öğrencilerin genel olarak metnin yan düşüncesini belirlemede kendilerini yeterli görmedikleri belirlenmiştir. Bu durumun nedeni ise okullarda ana fikir ve yan fikirleri bulma konusunda

yeterli etkinliklerin yapılmaması olabilir. Bu bağlamda paragrafın yan düşüncesini belirlemeye yönelik etkinlik ve çalışmalara daha sık yer verilmesi bu konuda destek sağlayabilir. Yine araştırma sonunda öğrencilerin metindeki bazı ifadeleri birleştirerek tek bir cümleyle ifade edebilmede ve uygun bağlaçlar kullanarak akıcı bir özet metin oluşturabilmede kendilerini yeterli görmedikleri ortaya konmuştur. Bu noktada özetleme konusunda da bu eksikliklere yönelik uygulayıcılar daha derinlemesine çalışma yapabilir. Çünkü ortaokul öğrencilerinin bu konuda kendilerini yeterli hissetmemesi dil becerileri açısından ciddi bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Özetleme becerisi, öz yeterlik algısını artırır. Öğrencilerin okuduğu metinleri anlama ve özetleme yeteneği öğrenme sürecini yönetme becerisini geliştirir. Bu sayede öğrencinin kendi öğrenme hedeflerini belirlemesine, öğrenme stratejileri seçmesine ve bu hedeflere ulaşmak için etkili bir şekilde çalışmasına yardımcı olur. Özetleme becerisi gelişmiş öğrenciler, öğrendikleri bilgiyi daha iyi anlar, kavrar ve hatırlar. Bütün bunlarda öz yeterlik algısını artırır. Bu nedenle, özetleme becerisi öğrencilerin öz yeterlik duygusunu güçlendirerek akademik başarılarını destekler. Öğrencilerinin özetleme öz yeterlik algılarının incelenmeye çalışıldığı bu çalışmada 509 öğrenciye özetleme öz yeterlik ölçeği hem de okuduğunu anlama testi uygulanmış ve araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

Araştırma sonucunda öğrencilerin özetleme öz yeterlik algılarının %71 düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. Bu değer yeterli olmadığı, öğrencilerin özetleme öz yeterlik algılarının daha ileri düzeye taşınması için eksik oldukları duruma göre ilave çalışmalar yapılabilir.

Kız öğrencilerin özetleme öz yeterlik algılarının erkek öğrencilere göre anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Bu doğrultuda bu durumun nedenlerini ortaya koyacak çalışmalara yer verilebilir. Erkek öğrencilerin özetleme öz yeterlik algılarını arttıracak farklı çalışmalara yer verilebilir.

Öğrencilerin özetleme öz yeterlik algılarında genel olarak metnin yan düşüncesini belirlemede kendilerini yeterli görmedikleri ortaya konmuştur. Bu bağlamda yan düşüncüyü geliştirmeye yönelik çalışmalara daha fazla yer verilebilir.

Araştırma sonunda öğrencilerin, metindeki bazı ifadeleri birleştirerek tek bir cümleyle ifade edebilmede ve uygun bağlaçlar kullanarak akıcı bir özet metin oluşturabilmede kendilerini yeterli görmedikleri ortaya konmuştur. Dil gelişimi açısından bu durumun önemli olduğu ve bu durumu iyileştirici çalışmalar yapılabilir.

Bu araştırma betimsel nitelikte tarama modelinde hazırlanmıştır. Farklı çalışmalarda özetleme öz yeterlik algısı ile ilgili deneysel ve karma desen çalışmaları yapılabilir.

KAYNAKÇA

Akyol, H. (2021). Programa Uygun Türkçe Öğretim Yöntemleri. Pegem Akademi: Ankara.

Atmaca, Ç., Çetinkaya, G. & Polat, B. (2024). Pre-Service Turkish and English Teachers' Achievement Levels, Perceptions of Self-Efficacy and Attitudes in relation to Summarizing Skills. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 13(1), 162-180. doi.org/10.14686/buefad.1267032

Bahçıvan, H. K. & Çetinkaya, G. (2021). Ortaokul Öğrencilerinin Özetleme Başarıları ile Özetlemeye Yönelik Tutumları ve Öz Yeterlik Algıları Arasındaki İlişki. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 137-162. doi.org/10.33400/kuje.907447

Bandura, A. (1982). Self-Efficacy Mechanism in Human Agency. *American Psychologist*, 37(2), 122-147.

Bandura, A. (1993). Perceived Self-efficacy in Cognitive Development and Functioning. *Educational Psychologist*, 28(2), 117-148.

Bolat, E. (2019). "İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıkları ile Yazma Öz Yeterlilikleri Arasındaki İlişki-İğdir İli Örneği", Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi.

Bong, M. (2006). "Asking The Right Question: How Confident Are You That You Could Successfully Perform These Tasks", (Ed. Frank Pajares & Tim Urdan), *Self-efficacy Beliefs of Adolescents*, ss. 287-305, Greenwich, CT: Information Age.

Çetin, B. (2013). Çocuklar İçin Öz Yeterlik Ölçeğinin İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarısını Yordaması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(3), 1117-1132.

Çetinkaya, G. & Dikici, A. (2023). Özetleme Öz Yeterlik Algısı Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Diyalektolog Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 32,13-33.

- Çetinkaya, G., Şentürk, R. & Dikici, A. (2020). Özetleme Stratejilerinin Kullanımı ile Özetleme Başarısı Arasındaki İlişki. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 1-17
- Çıkrıkçı, S. S. (2008). İlköğretim Öğrencilerinde Özetleme Becerilerinin Gelişimi. *Dil Dergisi*, 141, 19-35.
- Demir, B. & Hamzadayı, E. (2022). Ortaokul Öğrencilerinin Özetleme Öz Yeterliklerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Filoloji Bengü*, 2(1), 25-39. doi.org/10.29228/filolojibengü.13
- Demir, T. (2013). İlköğretim Öğrencilerinin Yaratıcı Yazma Becerileri ile Yazma Öz Yeterlik Algısı İlişkisi Üzerine Bir Çalışma. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2(1), 84-114.
- Deneme, S. (2009). İngilizce Öğretmen Adaylarının Özetleme Stratejilerini Kullanım Tercihleri. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 5(2), 85-91.
- Epçaçan, C. (2018). Okuduğunu Anlama Becerisinin Gelişiminde Özetleme Tekniğinin Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme. *Ekev Akademi Dergisi* 22(74), 11-30.
- Eyüp, B. & Uzuner Yurt, S. (2016). Ortaokul Öğrencilerinin Okuma Tutumları ve Okuduğunu Anlama Öz Yeterlikleri Arasındaki İlişki. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 67, 201-216.
- İnnalı, H. Ö. & Aydın, İ. S. (2014). İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Okur Öz Yeterliklerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Turkish Studies-Uluslararası Türk veya Türk Dili, Edebiyatı ve Tarihi Dergisi* 9 (9), 651-682.
- Karasar, N. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Karatay, H., Güngör, H., Bolat, K. K. & Okur, S. (2013). “6, 7 ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Özetleme Becerileri”, (Ed. Celal Demir & Hayrettin Parlakyıldız), Prof. Dr. Abdurrahman Güzel’e armağan, ss. 277-298, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kocaoğlu, S. (2023). “Ortaokul Öğrencilerinin Özetleme Becerilerini Kullanmada Dijital Hikayelerin Etkisi”, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Kurnaz, H. & Akaydın, Ş. (2015). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Bilgilendirici ve Öyküleyici Metinleri Özetleme Becerileri. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 141-156.
- Larsen, L. R. (2018). “The Effects Of Modeling On The Summarization Skills Of Community College Students”, Master’s Thesis, University of Nebraska, Lincoln
- Oğuz, A. & Kutlu-Kalender, M. D. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Üst Bilişsel Farkındalıkları ile Öz Yeterlik Algıları Arasındaki İlişki. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 14(2), 170-186.
- Okuyan, H.Y. & Gedikoğlu, Y.G. (2011). Öğretmenlerce Üretilen Yazılı Özet Metinlerin Niteliksel Özellikleri. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 1007-1020.
- Özçakmak, H. (2015). “Türkçe Öğretmeni Adaylarının Not Alarak Dinlemede Özetleme Stratejilerini Kullanma Becerileri”, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Pajares, F. (2005). Self-Efficacy during childhood and adolescence implications for teachers and parents. F. Pajares & T. Urdan (Eds.) *Self-efficacy beliefs of adolescents* (pp.339–367). Greenwich: Information Age Publishing.
- Tracey, D., H. & Morrow, L., M. (2017). *Sosyal Öğrenme Görünümleri*, (Çev. Hakan Ülper) Okumaya Genel Bir Bakış, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Ülper, H. & Şirin, A. N. (2020). Okuma Anlama Düzeyleriyle Öz Yeterlik Algısı Arasındaki İlişki Bağlamında Ortaokul Öğrencilerinin Görünümleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 48, 1-14.
- Ünlü, S. (2014). Ortaokul Öğrencilerinin Türkçe Dersine Yönelik Tutumları ve Öz Yeterlikleri Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi.
- Ürün Karahan, B. (2017). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Okur Öz Yeterlik Algılarının Okuduğunu Anlama Düzeyleri ile İlişkisi. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 5 (2), 65-74.